

lichsten Teil des «Unteren Waldes» in der Ebene eine Henne an. Am 17. Dez. 1916 wurde eine Henne im Hügelland bei Kőszegdoroszló durch einen Waldhüter erlegt. Er hatte mit dem fremden unbekanntem Vogel den Jagdpächter überraschen wollen. Durch ihn kam die Henne in meine Hände, und von mir präpariert in das Komitats-Museum nach Szombathely. Der Kropf enthielt 423 Wachholderbeeren.

Tetrao urogallus × *tetrix*. Im J. 1908 wurde im Oktober ein Rackelhahn in Felsőőr (Kom. Vas) erlegt.

Totanus ochropus L. In Kőszeg 1 Stück am 15. Juli 1908 auf den «Unteren Wiesen» beim Gyöngyös-Bach; am 25. Juli bei der Viehschwemme. Habe diese Art bei uns im Sommer bisher nicht beobachtet. Badacsony, am 15. Okt. 1917.

Jegyzetek az őszi vonulásról a Balaton vidékéről.

Irtta: CHERNEL ISTVÁN.

Az idei ősz jórészét — szept. 12-től—okt. 25-ig — Badacsonyon töltöttem s úgy a hegyen, mint a lábánál elterülő Balaton partvidéken figyeltem madaraink vonulását. Közben kétszer átlátogattam a tó túlsó partjára is s a Balatonboglárnál fekvő «berket» kutattam át. Ez időszakban végzett megfigyeléseim anyagát tartalmazzák a következő sorok időrendben.

Szeptember.

Az időjárás: 13-án viharos széHél eső; 14-től—30-ig állandóan derült, meleg, remek szép; 30-án borult, É szél, hűvösebb.

19-én. A balatonboglári berekben: *Totanus nebularius*, *glareola*, *ochropus*, *totanus*, *Gallinago gallinago* néhány. *Larus ridibundus*, *Vanellus vanellus* csapatban. *Botaurus stellaris*, *Ardea purpurea* több helyt kel a nádból. *Charadrius dubius* 3 db, *Calamodus melanopogon* halkan énekelget két helyen. *Emberiza schoeniclus*, *Motacilla alba* sok. *Circus aeruginosus* 7—8 db, *Anas boschas* rengeteg. *Dafila acuta* több csapat, *Anas crecca* egy csapat, *Anser anser* kis csapat, *Numenius arcuatus* 3 db.

23-án. Badacsonyi szőlőmben egy *Scolopax rusticola*.

26-án. A Balatonon *Larus argentatus michahellesi*, 10 db *Anas boschas*, este *Botaurus stellaris* szől a magasban. Rengeteg *Hirundo rustica* (többnyire fiatal) éjjelezik a partí nádban napok óta, velük *Falco subbuteo*. *Motacilla alba* nagyban vonul.

30-án. A balatonboglári berekben ugyanazok a fajok, mint 19-én, de

3 *Limicola platyrhyncha* is. Ezernyi *Anas boschas*, sok *Dafila acuta*. *Columba palumbus* több db. 3 csapat *Anser fabalis*.

Október.

- 1-én. Hóharmat, hűvös, ÉK szél, derült. A balatonboglári berekben: ezernyi ezer *Anas boschas*, sok *Dafila acuta*, *Anas crecca*; 3 db, *Numenius arcuatus*; 10—12 db *Circus aeruginosus*; *Ardea cinerea purpurea* néhány; *Buteo buteo*; sok *Calamodius schoenobaenus* és *Phylloscopus acredula*; 2 db *Totanus nebularius*; néhány *Gallinago gallinago*; *Vanellus vanellus* csapatban; néhány *Larus ridibundus*; néhány csapat *Anser fabalis*.
- 2-án. Gyönyörű idő, kissé hűvös DK szél, napközben meleg. A badacsonyi Balaton szélén 8 db *Anas boschas*, egy-két *Hirundo rustica*, este rengeteg *Sturnus vulgaris* száll a nádba.
- 3-án. Gyönyörű, meleg.
- 4-én. Párás, utóbb szép, meleg, D szél.
- 5-én. Reggel borult, csepergés, D szél, utóbb kitisztul, meleg. Délben hőség, este viharos É szél, zápor, égháború, lehülés.
- 6-án. Borult, esős; reggel + 8° É szél.
- 7-én. Tiszta, hűvös reggel, utóbb részben felhős, melegebb; este borulás, hűvös É szél.
- 8-án. Heves É szél, esős, hűvös. 1—2 db *Hirundo rustica* a Balaton partján.
- 9-én. Hűvös, borult, erős É szél. Néhány *Hirundo rustica* vonul a Balaton szélén.
- 10-én. D szél, felmelegszik, változó. 7 db *Anser anser* a Balaton felől átrepül a Badacsonyon. Este viharos szél kerekedik s egész éjjel fúj.
- 11-én. Derült, meleg, DNy szél. Kb. 100 db *Columba palumbus* vonul mintegy 600 mét. magasan a Badacsony déli lejtője fölött reggeli 8 órakor. Délben hőség, majd ÉNy szélvihar, erős égháború, eső, lehülés. Egy csapat *Anser fabalis* megszáll a szigligeti öbölben. *Aquila naevia* Fonyód felé repül.
- 12-én. Részben felhős, derülő, hűvös reggel és este, ÉK szél. Reggel 8—9 óra közt nagy csapat *Columba palumbus* vonul 400 mét. magasan a Badacsony déli lejtője fölött. Időközönként *Fringilla coelebs* csapatok vonulnak szintén 300—400 mét. magasságban.
- 13-án. Erős DNy szél, hűvös, nagyrészt derült. Reggel 1/28-kor *Columba palumbus* csapatban kb. 350 mét. magasan vonul a Badacsony és a Balaton partja között, majd kisebb-nagyobb közökben egymás nyomában sok csapat *Fringilla coelebs* szintén 300—400 mét. magasságban.

- 14-én. Enyhe, kissé felhős. Reggel 8—9 óra közt ismét *Columba palumbus* csapat, majd 7 db *Garrulus glandarius* és több kisebb csapat *Fringilla coelebs* vonul 300—400 mét. magasságban a badacsonyi dél felé néző szőlők fölött.
- 15-én. Szép, enyhe, este felé felhős, észak felé többször villámlik. Egy csapat *Colymbus cristatus* (eddig nem volt) és kb. 100 db *Anas boschas* a Balatonon.
- 16-én. Szép, derült.
- 17-én. Szép, tiszta, majd borult, erős zápor, de este kitisztul.
- 18-án. Esős, ködös, enyhe. Nagy csapat *Larus ridibundus* a Balatonon a halászhajók körül, köztük 4—5 *Larus canus*.
- 19-én. Reggel nagy köd, 10 óra tájban felderül, enyhe, DNy szél. Nagy vonulás délelőtt a köd felszállta után. A Balaton partja mentén a Badacsony tövében időközönként egymás nyomában vonulnak csapatokban 100—200 mét. magasságban: *Hirundo rustica*, *Carduelis carduelis*, *Cannabina cannabina*. A Balatonon csapatban 30 db *Colymbus cristatus*, nagy csapat *Anas boschas*, 2 csapat *Larus ridibundus*. A víz szintje fölött 100 mét. tőlem egy fiatal *Stercorarius parasiticus* vonul el. A tördemici szikláknál 15—20 *Ruticilla tithys* (vének és fiatalok).
- 20-án. Borult, enyhe, ÉK szél. A tördemici szikláknál csak 4—6 *Ruticilla tithys*.
- 21-én. Borult, erős ÉK szél, hűvösebb. A tördemici szikláknál csapatban *Garrulus glandarius*, köztük 2 db *Nucifraga caryocatactes*, 3—4 *Ruticilla tithys*.
- 22-én. Borult reggel, majd feltisztul, enyhe. A Badacsony tetején az erdőben *Accentor modularis*, *Regulus regulus* több helyen.
- 23-án. Borult. A lábdi öbölben nagy csapat *Colymbus cristatus*, *Larus ridibundus*, *Anser fabalis*, néhány *Fulica atra*; 70—80 db *Anas boschas*, 2 db. *Hirundo rustica*. A tördemici szikláknál 3 *Ruticilla tithys*. 1 *Nucifraga caryocatactes* a badacsonyi hegyen az erdőszelelen.
- 24-én. Borult, ködös, hűvös, majd viharos É szél és eső. A tördemici szikláknál csak 2 db *Ruticilla tithys*.
- 25-én. Szép idő, DNy szél; délután erős É szél sötét felhőket hoz D. u. 1/25 órakor ÉK-ről *Larus ridibundus* százas csapatokban érkezik 200—300 mét. magasságban a Balatonra, köztük egy fiatal *Larus fuscus*.

Megjegyzem, hogy az átvonuló *Columba palumbus*, *Fringilla coelebs*, *Motacilla alba*, *Hirundo rustica* csapatok s egyéb átvonuló fajok is, minden esetben K felől érkeztek és Ny-nak tartottak, vagyis a Balaton medencéjét követték.

Kőszeg, 1917, nov. 6-án.

Notizen über den Herbstzug aus der Gegend des Balaton-Sees.

Von STEFAN VON CHERNEL.

Den größten Teil des heurigen Herbstes — vom 12. Sept.—25. Okt. — verbrachte ich in Badacsony und beobachtete den Vogelzug am Berg, sowie auch an den Ufergegenden des entlang des Bergfußes sich erstreckenden Balaton-Sees. Zwei Ausflüge brachten mich auch an das jenseitige (südliche) Ufer des Sees, wo ich den Sumpf von Balatonboglár besuchte. Die folgenden Zeilen enthalten meine während dieser Zeit gemachten Beobachtungen.

September.

Die Witterung war am 13-ten regnerisch, mit heftigem N, zwischen 14-ten—30-ten anhaltend warm, klar, beinahe wolkenlos.

19-ten. Im Sumpf von Balatonboglár: einige *Totanus nebularius*, *glareola*, *ochropus*, *totanus*; *Gallinago gallinago*, *Larus ridibundus*, *Vanellus vanellus* in Flügen. *Botaurus stellaris*, *Ardea purpurea* steht an mehreren Stellen im Rohr vor mir auf. *Calamodius melanopogon* singt leise an zwei Stellen im Rohr. *Charadrius dubius* 3 St. *Emberiza schoeniclus*, *Motacilla alba* viele. *Circus aeruginosus* 7—8 Stück. *Anas boschas* tausende, *Dafila acuta* mehrere Flüge; *Anas crecca* ein Flug; *Anser anser* ein kleiner Flug. *Numenius arcuatus* 3 Stück.

23-ten. In meinem Weingarten zu Badacsony *Scolopax rusticola*.

26-ten. Am Balaton-See: *Larus argentatus michahellesi*, *Anas boschas* 10 Stück; abends höre ich *Botaurus stellaris* in der Höhe. *Hirundo rustica* (meist Junge) nächtigt seit Tagen massenhaft im Uferröhricht, mit den Schwalben 1 *Falco subbuteo*. *Motacilla alba* in vollem Zug.

30-ten. Im Sumpf von Balatonboglár dieselben Arten wie am 19-ten, aber auch 3 *Limicola platyrhyncha*. Tausende *Anas boschas*, viele *Dafila acuta*. Einige *Columba palumbus*. *Anser fabalis* drei Flüge.

Oktober.

1-ten. Reif, kühl, NO, klar. Im Sumpf von Balatonboglár: tausende *Anas boschas*, viele *Dafila acuta*, *Anas crecca*; 3 Stück *Numenius arcuatus*; 10—12 Stück *Circus aeruginosus*; einige *Ardea*

- cinerea* und *purpurea*; *Buteo buteo*; viele *Calamodius schoenobacnus* und *Phylloscopus acredula*; 2 Stück *Totanus nebularius*; einige *Gallinago gallinago*; ein Flug *Vanellus vanellus*; einige *Larus ridibundus*; einige Flüge *Anser fabalis*.
- 2-ten. Prachtwetter, etwas kühler SO, tagsüber warm. Am Rand des Balaton-Sees bei Badacsony 8 Stück *Anas boschas*, einige *Hirundo rustica*; abends massenhafte Schwärme *Sturnus vulgaris* im Rohr nächtigend.
- 3-ten. Prachtwetter, warm.
- 4-ten. Dunstig, später schön, warm, S.
- 5-ten. Morgens trüb, wenig Regen, S; später sich ausheiternd, mittags heiß; abends N Sturm, Regenguß, Gewitter, Abkühlung.
- 6-ten. Trüb, regnerisch, + 8°, N.
- 7-ten. Heiter, morgens kühl, später wärmer, teilweise bewölkt; abends umwölkt, kühler N.
- 8-ten. Heftiger N, regnerisch, kühl. 1—2 Stück *Hirundo rustica* beim Balaton-See.
- 9-ten. Kühl, umwölkt, starker N. Einige *Hirundo rustica* beim Balaton-See ziehend.
- 10-ten. Wärmer, S, veränderlich. 7 Stück *Anser anser* ziehen vom Balaton-See kommend über den Badacsony. Abends Sturm von N, der die ganze Nacht anhält.
- 11-ten. Heiter, warm, SW. Zirka 100 Stück *Columba palumbus* ziehen annähernd 600 Met. hoch über die südliche Lehne des Badacsony um 8 Uhr früh. Mittags heiß, dann Sturm von NW, starkes Gewitter, Regen, Abkühlung. Ein Flug *Anser fabalis* fällt in die Bucht von Szigliget ein.
- 12-ten. Teilweise bewölkt, dann sich ausheiternd; morgens und abends kühl, NO. Zwischen 8—9 Uhr früh zieht ein großer Flug von *Columba palumbus* zirka 400 Met. hoch, ober der Südseite des Badacsony; daraufhin ziehen in kürzeren-längeren Zeitabschnitten einander folgend kleinere Flüge von *Fringilla coelebs*, gleichfalls in einer Höhe von 300—400 Met.
- 13-ten. Starker SW, kühl, überwiegend heiter. Morgens $\frac{1}{2}$ 8 Uhr zieht ein Flug *Columba palumbus* zwischen dem Badacsony und Balaton-See zirka 350 Met. hoch; dann ziehen wieder *Fringilla coelebs* in vielen einander folgenden Flügen in gewissen Zeitintervallen.
- 14-ten. Lau, etwas bewölkt. Morgens zwischen 8—9 Uhr ziehen ober den Badacsonyer Weingärten an der südlichen Lehne: ein Flug *Columba palumbus*, 7 Stück *Garrulus glandarius*, mehrere Flüge *Fringilla coelebs*. Alle in einer Höhe von 300—400 Met.

- 15-ten. Mild, schön; abends teilweise bewölkt, gegen N mehrmals Wetterleuchten. Ein Flug *Colymbus cristatus* (bisher nicht gesehen) und zirka 100 Stück *Anas boschas* am Balaton-See.
- 16-ten. Schön, heiter.
- 17-ten. Heiter, später umzogen, Regenguß, abends sich ausheiternd.
- 18-ten. Regnerisch, nebelig, mild. Ein großer Flug *Larus ridibundus* am Balaton bei den Fischerbooten, darunter 4—5 *Larus canus*.
- 19-ten. Morgennebel, nach 10 Uhr ausheiternd, mild, SW. Starker Zug nachdem der Nebel schwand. Entlang des Ufers beim Balatonsee am Fuße des Badacsony-Berges ziehen in Zeitabschnitten, 100—200 Met. hoch, Flüge von: *Hirundo rustica*, *Carduelis carduelis*, *Cannabina cannabina*. Am Balaton-See ein Schwarm von 30 Stück *Colymbus cristatus*, ein großer Schwarm *Anas boschas*, 2 Schwärme *Larus ridibundus*. Niedrig über dem Wasserspiegel zieht 100 Met. von mir ein junges Exemplar von *Stercorarius parasiticus* vorbei. Bei den Felsen oberhalb Nemestördemic 15—20 *Ruticilla tithys* (alte und junge Vögel).
- 20-ten. Früh, mild, NO. Bei der Felsengruppe von Nemestördemic 4—6 Stück *Ruticilla tithys*.
- 21-ten. Trüb, heftiger NO, kühler. Ebendort ein Flug *Garrulus glandarius*, darunter 2 Stück *Nucifraga caryocatactes*; 3—4 Stück *Ruticilla tithys*.
- 22-ten. Morgens trüb, später ausheiternd, mild. Im Walde am Plateau des Badacsony-Berges an mehreren Stellen *Accentor modularis* und *Regulus regulus*.
- 23-ten. Trüb. In der Bucht von Lábdi ein großer Schwarm *Colymbus cristatus*, *Larus ridibundus*, *Anser fabalis*, einige *Fulica atra*; 70—80 Stück *Anas boschas*; 2 Stück *Hirundo rustica*. Bei der Felsengruppe von Nemestördemic 3 Stück *Ruticilla tithys*. Ein *Nucifraga caryocatactes* am Badacsony-Berg am Waldrand.
- 24-ten. Trüb, nebelig, kühl, später Sturm von N und Regen. Bei der Felsengruppe von Nemestördemic nur mehr 2 Stück *Ruticilla tithys*.
- 25-ten. Schön, SW; nachmittags heftiger N, schwere Wolken. Um 1/25 Uhr Nm. starke Flüge (mehrere Hundert) *Larus ridibundus* kommen von NO in einer Höhe von 250—300 Met. und lassen sich am Balaton-See nieder, darunter 1 junges Exemplar von *Larus fuscus*.

Es sei noch bemerkt, daß die durchziehenden Flüge von *Columba palumbus*, *Fringilla coelebs*, *Motacilla alba*, *Hirundo rustica* und auch andere Durchzügler immer die Richtung O→W einhielten, also dem Becken des Balaton-Sees folgten.

Köszeg, am 6-ten Nov. 1917.